

Kristaps Otersons, Latvijas Bankas Sabiedrisko attiecību daļas vadītājs

Dienas Bizness, pielikums Saldo

2010., Nr. 19

INFRASTRUKTŪRA MAKSĀJUMIEM EIROPĀ IR GATAVA ŠODIEN

Latvijā ir vairāk nekā 100 tūkstoši uzņēmumu, un neatkarīgi no to lieluma vai darbības jomas visiem ir norēķinu konti bankās un visi veic maksājumus. Ja ne šīs dienas vajadzībai, tad visai tuvai nākotnei un darbības plānošanai ikvienam uzņēmuma vadītājam, finanšu direktoram un grāmatvedim ir vērts zināt, ka no šī gada 9. novembra Latvijas Bankas maksājumu infrastruktūra – elektroniskā klīringa sistēma (EKS) – nodrošina bankām iespēju veikt eiro maksājumus Eiropā un kļūst SEPA atbilstīga. Kā šīs pārmaiņas centrālās bankas nodrošinātajā infrastruktūrā attiecas uz komercbanku klientu, tai skaitā uzņēmumu, maksājumiem, kā tas uzlabos maksājumu iespējas un kas lietas labā jāveic pašiem uzņēmumiem – par to īsumā šai rakstā.

Tātad vispirms – Latvijas Bankas maksājumu sistēmas ietekmē ikvienu banku klientu gluži tāpat kā vilcienu pasažieriem ir svarīga sliežu kvalitāte un virziens – lai satiksme būtu iespējama droša, ātra un vestu uz iespējami daudz punktiem. Latvijas Bankas trīs maksājumu sistēmas kopā ikdienas apstrādā 130 tūkst. maksājumu par kopējo summu 1.3 miljardi latu. Protams, arī EKS eiro maksājumiem, ko izstrādājuši Latvijas Bankas informācijas sistēmu speciālisti, ir moderns IT risinājums, automatizēta elektronisko maksājumu sistēma ar augsta līmeņa drošības un kontroles procedūrām – aizsardzību pret maksājumu pazaudēšanu un dublēšanos.

EKS nodrošinās bankām iespēju veikt klientu maksājumus eiro uz un no bankām SEPA telpā, kas ir ES valstis, Īslande, Lihtenšteina, Norvēģija, Šveice un Monako. Ar sistēmas palīdzību sasniedzami 4.5 tūkstoši banku un ekonomiska zona ar 490 miljoniem iedzīvotāju. Sistēmu bankas varēs izmantot klientu maksājumiem līdz 50,000 eiro SEPA standartā. Lai nodrošinātu **tās pašas dienas norēķinu** un starpvalstu maksājuma nosūtīšanu saņēmēja bankai tajā pašā dienā, maksājumus uz citām valstīm varēs nosūtīt vienā ciklā (plkst. 11:00), savukārt maksājumu saņemšanai no citām valstīm Latvijas Banka nodrošinās 3. norēķinu ciklu (plkst. 17:00), kas ļaus saņemt naudu tās pašas dienas vakarā – Latvijas Banka neaiztur pie sevis naudu, ko bankas pārskaita klientu uzdevumā.

Mēs runājam par SEPA atbilstīgu sistēmu, SEPA telpu un SEPA standartu. Kas dažos teikumos ir SEPA jeb Vienotā eiro maksājumu telpa? SEPA ir vienotā Eiropas valūta ar vienotu bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļu kopu. To veido vienots regulējums un vienoti standarti maksājumiem, lai arī maksājumu ziņā nojauktu robežas starp nacionālām valstīm, kas uzbūvētas vēsturiski, un maksājumi notiktu raiti un droši. Regulējums attiecas, piemēram, uz ātrumu – eiro maksājumi Latvijā, citās ES dalībvalstīs, Islandē, Lihtenšteinā, Šveicē un Monako no 2012. gada no konta kontā būs jānodrošina ne vēlāk kā nākamajā darba dienā – vai komisijas maksu – jau pašlaik eiro maksājumi uz ārvalstīm nevar maksāt vairāk nekā eiro maksājumi iekšzemē. Standarti attiecas pamatā uz maksājumu noformējumu, kas ļauj sistēmām citai citu atpazīt, tādējādi paātrinot norēķinus un mazinot kļūdas. Kā piemēru te var minēt vienoto konta numura standartu IBAN, kas Latvijā ieviests jau sen (kopš 2004. gada), bet, to ieviešot visā Eiropā, iegūs arī Latvijas uzņēmumi un iedzīvotāji, kam ir eiro pārskaitījumi ar ārvalstīm. Ja izmantojam salīdzinājumu ar dzelzceļu, tad maksājumu standarti

ir kā vienots sliežu platums visās valstīs, kas arī dzelzceļa gadījumā ievērojami atvieglotu un aktivizētu satiksmi.

SEPA attiecas tikai uz eiro (ne Latvijas latu, Lielbritānijas mārciņu vai Dānijas kronu) maksājumiem, un tie ir pārskaitījumi, piemēram, maksājumi internetbankās, karšu maksājumi un tiešā debeta maksājumi, piemēram, automātiskās rēķinu apmaksas.

Tām Latvijas bankām, kuras eiro maksājumu veikšanai izmantoja sarežģītus un komplicētus starpniekbanku pakalpojumus, SEPA EKS izmantošana palīdzēs virzībā uz lielāku eiro maksājumu ātrumu un mazākām izmaksām. Taču te jāapzinās, ka Latvijas Bankas sistēmas izmantošana šai ziņā ir tikai viens no nosacījumiem. Uzņēmumi ikdienā strādā ar komercbankām, un Latvijas Komerčbanku asociācija norāda uz vairākiem apstākļiem, kas nepieciešami izmaksu samazinājumam un norēķinu ātrumam. Pirmkārt, SEPA atbilstīgu maksājumu ieviešana prasa papildu investīcijas no visiem procesā iesaistītajiem dalībniekiem – kā no bankām, tā klientiem – uzņēmumiem. Lai pilnvērtīgi izmantotu EKS SEPA, klientiem būtu jāmaina savas grāmatvedības sistēmas uz jauno ISO20022 standartu. Tas dos iespēju maksājumos norādīt papildus rekvizītus, lai atvieglotu norēķinu veikšanu un veicinātu maksājumu apstrādes automatizāciju. Uzņēmumi, kuru grāmatvedības sistēmas atbalsta jaunus standartus, var izmantot SEPA priekšrocības jau no 2010. gada 9. novembra, piemēram, lietojot Latvijas Komerčbanku asociācijas izstrādāto FiDAViSta (Finansiālu datu apmaiņas vienotais standarts).

Otrkārt, pašlaik eiro maksājumi veido tikai nelielu daļu no Latvijas banku klientu maksājumiem. Piemēram, Latvijas Bankas Elektroniskā klīringa sistēma latos ik dienas apstrādā 130 tūkstošus maksājumu latos, bet tikai tūkstoti iekšzemes maksājumu eiro. Tas nozīmē, ka latu maksājumiem līdz ar eiro ieviešanu kļūstot par eiro maksājumiem, eiro maksājumu skaits un apjoms kļūs simtkārt lielāks, investīcijas šī pakalpojuma nodrošināšanai ātri atpelnīsies un cenām (arī konkurences dēļ) būs jāsamazinās. Savukārt nosacījums, ka komisijas eiro maksājumiem uz ārvalstīm nedrīkst būt lielākas par komisijām iekšzemes eiro maksājumiem, līdz ar to noteiks pārrobežu maksājumu cenas kritumu.

Tādējādi varam teikt, ka savlaicīga SEPA atbilstīgas infrastruktūras izveide pārrobežu eiro maksājumiem dod iespēju bankām un uzņēmumiem pārdomāti sagatavoties pārejai no lata uz eiro norēķiniem un sadalīt investīcijas, savukārt uzņēmumi, kas eiro maksājumos ir aktīvi pašlaik, jau šodien var lietot SEPA atbilstīgus maksājumus.

Plašāk par SEPA maksājumiem iespējams uzzināt www.sepalatvija.lv, kur atrodami arī Latvijas Bankas, banku un uzņēmumu organizāciju pārstāvju šī projekta ieviešanā kontaktinformācija.